

TAALPOLITIEK IN NOORWEGEN

DOOR

Dr. A. BOLCKMANS
lid der Maatschappij

Sedert meer dan driekwart eeuw heerst in Noorwegen een taalstrijd, die als een steeds drukkender wordende economische en kulturele hypothek op het land rust. Er zijn twee officiële talen, sedert 1929 geheten « bokmål » en « nynorsk ». Het bokmål heette voorheen « riksmål », een term door Bjørnson gesmeed op het einde der 19de eeuw, en nog vroeger Noors-Deens of Deens-Noors. De meeste bokmålsprekers gebruiken nog steeds de oude term riksmål, omdat zij de officiële term als een vernedering aanvoelen. Niet helemaal ten onrechte. De naam is slecht gekozen. Het bokmål is niet alleen een boekentaal, maar ook een levende gesproken taal. De term werd klaarblijkelijk ingegeven door de historische overweging dat deze taal gegroeid is uit het Deens, dat vele eeuwen de enige gebruikelijke schrijftaal was in Noorwegen. Maar een eeuwenlange ontwikkeling heeft uit die geschreven taal een gesproken taal doen groeien, waarvan de leefbaarheid op dit ogenblik sterker is dan ooit. Dit wordt door de naam bokmål ontkend. Het nynorsk heette vroeger landsmål (landstaal), term die door Ivar Aasen werd gemaakt voor de kunstmatige taal die hij in het midden der 19de eeuw in het leven riep. De nieuwe naam: nynorsk, is ongelukkig gekozen. Zijn letterlijke betekenis is juist: nieuwnoors, de nieuwe taal die Aasen maakte. Maar nieuwnoors is tegelijk een term met een welbepaalde betekenis in de historische taalwetenschap. Hij duidt de laatste fase aan van de drieledige ontwikkelingsgang: oudnoors, middelnoors, nieuwnoors. Op deze manier beschouwd kan men zeggen dat het nynorsk (landsmål) aanspraak maakt op een titel die het met het bokmål moet delen. Historisch gezien kan het bokmål met even veel recht « nieuwnoors » genoemd worden. Dit is immers de moderne taal, die uit de historische ontwikkeling in Noorwegen gegroeid is, ook al gebeurde dit om politieke redenen op basis van een vreemde taal, het Deens. De Noorse eigenaard van het bokmål kan niet betwist worden. Het is geen Deens meer. Men kan de toestand op het ogenblik als volgt samenvatten: de officiële namen worden van officiële zijde overal gebruikt; ze zijn echter niet tot het werkelijke taalgebruik doorgedrongen.

Bokmål wel het minst van beide. De strijdende aanhangers ervan weigeren die naam te aanvaarden. De meest conservatieve onder hen weigeren ook « nynorsk » te gebruiken voor het landsmål. Toch heeft deze term vrijwel ingang gevonden. De strijders voor het nynorsk gebruiken beide termen echter wel. Ze passen immers ook bij hun visie. Daar zij echter een kleine minderheid uitmaken, kan men niet zeggen dat beide termen geassimileerd zijn door de huidige taalgemeente.

Na de tweede wereldoorlog is deze eigenaardige taalstrijd tussen twee talen van dezelfde stam, die zo dicht bij elkaar liggen dat hun gebruik naast elkaar practisch weinig moeilijkheden bij het verstaan oplevert, in een gans nieuwe fase getreden, naar het oordeel van velen de beslissende. Bij besluit van het parlement werd in 1951 een « Norsk Språknemnd » (letterlijk: taalcomité) opgericht, een vast organisme waarin de twee talen evenredig vertegenwoordigd zijn en dat adviserend zal optreden bij ministeriële beslissingen over het taalprobleem. De oprichting van deze permanente taalacademie voert de officiële houding van de Noorse staat tot een consequent einde: het is de bestendinging van de toenaderingspolitiek tussen de twee talen, die sedert vele tientallen jaren gevoerd wordt. De leden van de « Norsk Språknemnd » hebben zich immers krachtens art. 1 van de wet verbonden om « de toenadering tussen de twee schrijftalen te bevorderen op basis van de Noorse volkstaal. »

Het taalprobleem, en de daaruit voortspruitende taalstrijd zijn in Noorwegen zoals elders een gevolg van de romantische stromingen in de 19de eeuw. Het Noorse nationalisme op het einde der 18de eeuw was uitsluitend politiek gericht. Wanneer de gebeurtenissen van 1814 de nationale verzuchtingen tegemoet komen bij de schepping van een onafhankelijk Noorwegen, zij het in personele unie met Zweden, ontstaat onmiddellijk daarop de drang om een eigen taal te bezitten. Het Deens was in de eeuwenlange politieke eenheid van Noorwegen en Denemarken, de enige schrijftaal geworden. In de steden had het door versmelting met de inheemse dialecten en aanpassing aan de Noorse spraakgewoonten, het ontstaan gegeven aan een nieuwe taal op Deense basis. Nu gaat men dit als een vreemd idioom doodverven. De toenemende golf van idealisme die het land na 1814 overspoelde, verlangde een « Noorse » taal. Slechts een kleine minderheid wilde de toestand behouden zoals hij was. De naam die de taal in de eerste jaren na 1814 droeg, weerspiegelt duidelijk deze nationale verzuchtingen. Deens werd onmogelijk gevonden; Noors kon men

ze ook niet noemen. Daarom werd meestal over « Deens-Noors » of « Noors-Deens » gesproken of over « de moedertaal ».

Om een echte Noorse taal te krijgen stonden twee wegen open: vernorsing der bestaande taal of het scheppen van een nieuwe uit de autochtone dialecten die onberoerd gebleven waren door het Deens. Beide mogelijkheden werden met succes gebruikt en zo ontstond de tweetaligheid in Noorwegen.

Met vernorsing der bestaande taal werd eerst begonnen. Rond 1830 werd de dichter H. Wergeland er de grootste voorstander van. Een vijftiental jaren later gebeurde de eerste werkelijk geslaagde vernorsing bij de uitgave der volkssprookjes door Asbjørnsen en Moe. Bjørnson zette de lijn verder in zijn novellen. Rond 1850 begon K. Knudsen op wetenschappelijke basis deze vernorsing uit te werken en de meeste auteurs uit de tweede helft der 19e eeuw traden hem bij in hun werken, vooral Bjørnson en Ibsen, die door hun faam deze taal een groot prestige verschafte.

De historicus P.A. Munch was de eerste, die probeerde een zelfstandige, nieuwe Noorse taal te construeren, met matig succes. Ivar Aasen slaagde beter wanneer hij na diepgaande studie der dialecten een normalisering ervan opbouwde, en zelf in allerlei geschriften die taal gebruikte. Hij verwekte een laaiende geestdrift in zekere milieus. Een aantal schrijvers gingen de taal hanteren en maakten er een bruikbaar instrument van. De verdediging ervan werd opgenomen door een kleine kring doelbewuste en vooruitstrevende intellectuelen. Ze werden vooral gerecruteerd in onderwijsmilieus, hoofdzakelijk in de volkshogescholen, die sterk doordrongen waren van het nationaal-romantische ideaal. De meeste aanhangers van het « landsmål », zoals Aasen het genoemd had, waren afkomstig uit westelijk Noorwegen. Daarvoor zijn twee redenen: Aasen had zich bij zijn normalisering gesteund op het dialect uit Sunnmøre, dat evenals de andere westelijke dialecten sterk archaisch getint was. Daarenboven stonden de westlanders wegens het archaisch karakter van hun autochtoon dialect het vreemdst tegenover de Deens-Noorse schrijftaal, die verder geëvolueerd was en meer in overeenstemming met de oostelijke dialecten. Het was ongetwijfeld Aasens bedoeling een Noorse taal in het leven te roepen, die alle Noren zouden kunnen gebruiken. Zijn romantisch en nationaal ideaal deed hem echter te veel belang hechten aan het archaische, dat voor hem de enige waarborg was van echtheid. In de verdere evolutie der oostelijke dialecten zag hij slechts verbastering onder invloed van het Deens. Hoewel het landsmål in zijn evolutie later meer rekening heeft

gehouden met de oostelijke dialecten, draagt deze taal nog steeds een zekere westelijke stempel.

De opkomst van het landsmål schept op deze manier een nieuwe kloof in het land. In de Deense tijd bestond er een tegenstelling tussen ambtenaarsmilieus en stadsmensen, die de Deens-Noorse vorm gebruikten en de plattelandsbevolking die zich van de plaatselijke dialecten bediende. Die tegenstelling wordt niet uitgewist maar aangevuld door een nieuwe: het westen tegenover het oosten. In de 20ste eeuw kwam daar nog een derde tegenstelling bij: tussen de arbeiders en de andere standen. De groei en bewustwording der arbeidersklasse riep een volksklasse in het leven, die in haar taal een mengeling vertoonde van plattelandsdialecten en stadstaal, wat neerkomt op een slordige en onverzorgde vorm van het Deens-Noors met een sterk autochtone inslag.

Door regeland in te grijpen hebben de staatsmachten sedert 1885 geprobeerd deze tegenstellingen te doen verdwijnen, iets wat tot nog toe niet gelukt is. In dit optreden kan men twee duidelijk verschillende fasen opmerken. De eerste gold de gelijkberechtiging van het landsmål met het riksmål, de enige officiële taal tot 1885. De tweede betreft een toenadering tussen de beide taalvormen. De eerste, die der gelijkberechtiging, gaat tot 1929, wanneer de vrije keuze van taalvorm omgezet werd tot een verplichting om beide talen te kennen. De tweede, die der toenadering, begint officieel met de spellingwijziging van 1917, die in het leven werd geroepen om een toenadering tussen beide talen te bekomen «op grondslag van de werkelijke taal van het volk», maar in feite reeds veel vroeger.

Van in den beginne hebben de landsmålaanhangers zich beroepen op de nationale en sociale betekenis der nieuwe taal. Op deze wijze vestigden zij de aandacht der staatsautoriteiten op de noodzakelijkheid van een gelijkberechtiging. Wilden beide talen met elkaar wedijveren, dan moesten zij ook over gelijke rechten beschikken. Slechts de politiek kon daartoe de mogelijkheid scheppen. Daarom sloten ze zich aan bij de oppositie die van 1872 tot 1884 een scherpe strijd voerde tegen een conservatieve regering, die zich tot het uiterste aan de macht vastklampte. De verachting die de rechterzijde toen aan de dag legde voor het landsmål, heeft de oppositie toegelaten van het taalvraagstuk een der grote programapunten te maken tegen een reactionaire regering. Onmiddellijk nadat in 1885 de eerste liberale regering gevormd werd, kwam de gelijkstelling der talen dan ook voor in het parlement en werd met 78 tegen 31 stemmen (links tegen rechts) aangenomen. Na de principiële gelijkstelling volgde dan stuk voor stuk de praktische, die bereikt werd in 1929.

In feite heeft de Noorse staat sedert 1885 de zorg voor de taalontwikkeling op zich genomen. In den beginne beperkt zich de staatsinmenging tot zuiver uiterlijke kwesties: de mogelijkheid wordt geschapen voor het landsmål om zich op alle gebieden te laten gelden als de gelijkwaardige van het riksmål. Maar wanneer de staat zich ging opwerpen als promotor der toenaderingsgedachte tussen de twee, moest er noodzakelijk ook ingegrepen worden in de bestaande traditie en moest de evolutie beïnvloed worden.

Deze rol van de staat heeft steeds aanleiding gegeven tot scherpe kritiek. In den beginne was de hele zaak een politieke aangelegenheid. De vooruitgang van het landsmål was een element der vooruitstrevende politiek, die opkwam voor het nationale en volkse. Vandaar dat eerst « Venstre » (de liberale partij) en later « Arbeiderpartiet » (de socialistische partij) in hun officiële politiek steeds de zaak van het landsmål hebben bevorderd. « Høyre » (de conservatieve partij) daarentegen wierp zich op als verdediger van het riksmål. Daar zij sedert haar nederlaag in 1884 steeds achteruit gegaan is en in de verdere politiek de rol van oppositie vervuld heeft, genoot het landsmål steeds de steun der machtigste politieke partijen en kon het dan ook zijn doeleinden verwezenlijken. Tot het succes van het landsmål droegen de conservatieven echter ook op negatieve wijze bij. Hun halsstarrig verzet, dat dikwijls gemengd was met minachting en spot, bracht hun een grote inpopulariteit omdat men er een uiting van reactionaire klassegeest in zag. De conservatieve partij was de voortzetting van de oude ambtenaarsklasse, die zolang het machtsinstrument was geweest van de vreemde overheerser en die zich steeds van een vreemde taal, het Deens, had bediend. Hun verzet tegen het landsmål werd geïnterpreteerd als de voortzetting van een opperklassementaliteit, die volkse en nationale elementen misprijst. En niet helemaal ten onrechte. De conservatieve partij had zich in de jaren voor 1884 zo reactionair betoond op alle gebieden, dat ze de sympathie van het overgrote deel van het land verbeurd had. Uit de liberale taalpolitiek na 1884 bleek echter spoedig dat de progressistische elementen de toon aangaven. Nu waren niet alle liberalen voorstanders van het landsmål. Toch konden de gematigden en de voorstanders van het riksmål zich niet laten gelden daar in de jaren 1890 het nationale juist aan de orde van de dag stond in de strijd tegen de unie met Zweden. Daar het landsmål steeds verbonden bleef met deze nationale politiek, die groot succes boekte (een Noorse vlag zonder unieteken, en tenslotte het verbreken der unie in 1905), bleef het ook

een reuzevoortgang boeken, vooral in de scholen. Het drong ook door in de rechtspraak, de kerk en de verschillende aspecten van het culturele leven. Op dit ogenblik zijn beide talen absoluut gelijkgesteld in school en administratie. Ze laten zich allebei gelden op cultureel gebied: kerk, radio, theater, literatuur enz.

Ondertussen zien we echter de tweede fase van de taalstrijd beginnen: die van de toenadering tussen de beide taalvormen. Voordat de staat zich officieel opwierp als verwezenlijker van die gedachte, ontmoeten we haar reeds bij taalgeleerden in de 19de eeuw, speciaal bij K. Knudsen. Knudsen streefde naar een vernoorsing op basis van de bestaande omgangstaal. Hij wilde eerst het Noorse in de nog sterk verdeenste taal tot uitdrukking brengen in het schriftbeeld. Later zou men dan verder kunnen gaan. Zo vond hij Aasens pogingen dan ook interessant, ze zouden hem kunnen helpen. Reeds in 1850 schreef hij in een artikel, dat de twee wegen naar een Noorse taal enkel verschilden in hun uitgangspunt, en later zonder twijfel zouden samenlopen. « Met andere woorden », besloot hij, « de ene partij wil met één stap een Noorse taal en letterkunde in het leven roepen, de andere verwijderd stilaan, stuk voor stuk, het specifiek Deense uit de « Fællessprog » (d.i. het Deens-Noors) tot de vreemde elementen er uit verdwenen zijn en autochtone ervoor in de plaats gekomen zijn. Daarom moeten de inspanningen van beide partijen slechts tegen het vreemde gericht zijn, de gemeenschappelijke vijand, en niet tegen elkaar. » Onder invloed van P.A. Munch hield Aasen zijn nieuw « landsmål » echter zeer ouderwets: hij steunde op Westland-dialecten, terwijl Knudsens Deens-Noors uitgangspunt de taal was uit het oosten en meer bepaald de hoofdstad Kristiana (later Oslo). Daarom kon er in 't begin niets komen van de toenadering die in 't vooruitzicht gesteld was door Knudsen nog voor Aasens landsmål geboren was. Beide talen ontwikkelden zich onafhankelijk van elkaar.

Tegen het einde van de 19de eeuw, vooral nadat de principiële gelijkstelling van beide talen officieel erkend was, dook de toenaderingsgedachte opnieuw op en werd steeds sterker. In 1886 vergeleek Knudsen in zijn boek « Hvem skal vinne » (Wie zal het winnen) de aanhangers van beide partijen met de arbeiders van de St. Gothardtunnel: als ze lang genoeg gewerkt hadden, zouden ze in de toekomst eens een dunne muur kunnen doorbreken en elkaar ontmoeten elk met het idee gezegevierd te hebben. Deze verzoenende houding van Knudsen was ongetwijfeld niet de alles-overheersende. Wel integendeel zou men kunnen zeggen. De draai, die de zaken genomen hadden met de politieke inmenging,

had integendeel de extremistische vleugels aan beide kanten in sterke mate doen toenemen. Zij voerden dan ook een bittere strijd. De verzoeningsgedachte vond echter een groot aanhanger in Moltke Moe, de zoon van Jørgen Moe, de sprookjesverzamelaar. Met zijn prestige en invloed bepleitte hij een samenwerking tussen beide talen. Beide talen ondergingen enkele kleine spellingaanpassingen, die telkens een stap betekenden op weg naar een eenheid. De belangrijkste ervan gebeurde in 1907 en betrof het riksmål, dat voor 't eerst het Deense spellingsysteem doorbrak en fonetisch ging spellen. Stemloze consonanten vervingen in bepaalde gevallen de stemhebbende: gape i.p.v. gabe; gate i.p.v. gade enz., in aansluiting bij de Noorse uitspraak.

Het was in dit streven naar verzoening dat Moltke Moe in 1909 voor het eerst het woord « samnorsk » (gemeenschappelijk Noors) gebruikte, waarover zulk een scherpe strijd is ontstaan, vooral na de tweede wereldoorlog. (volgens D.A. Seip in « Omstridde spørsmål i norsk språkutvikling » 1952). Zo werd dus de gedachte gelanceerd aan een nieuwe taal, die het resultaat zou zijn van de toenadering tussen de twee. Moltke Moe had reeds in 1906 het ideaal voorgesteld van « een gemeenschappelijke Noorse taal, gegroeid uit de levende spreektaal, die der steden zowel als die der dorpen » (in zijn voordracht « Norsk og dansk sprogdragt » — Noors en Deens taaluiteindelijk).

Dit nieuwe element beheerst de taalevolutie en de officiële taalzorg in de 20ste eeuw. Het werd mogelijk gemaakt door de spellingwijzigingen van 1907 voor het riksmål. Toen werd de beschaafde uitspraak der steden tot grondslag van de spelling genomen. Men verliet het Deense systeem en paste de geschreven taal aan volgens de principes die Knudsen reeds in 1850 had voorgesteld. Later verliet men echter deze basis en ging meer en meer over tot het opnemen van Noorse dialectelementen.

In 1908 gelastte het Ministerie van Openbaar Onderwijs een beperkt comité met een onderzoek naar de toenaderingsmogelijkheden. Steunend op het grondige verslag van dit comité, werd in 1913 een nieuwe spellingcommissie benoemd, waarvan de opdracht luidde: de grootst mogelijke toenadering tussen de twee schrijftalen verwezenlijken « door een gezonde, natuurlijke en wetmatige ontwikkeling van beide. Het is natuurlijk niet de bedoeling een kunstmatige taaleenheid te doen ontstaan; maar het comité moet altijd voor ogen houden dat het de weg moet openen voor een nationale unie *op grond van de werkelijke gesproken taal van het volk.* » (hier gecursiveerd). Uit het werk van deze commissie ontstond de spelling van 1917, die een radicale stap was naar de

toenadering. Zo werd de vrouwelijke vorm van het aangehecht lidwoord (-a) ingevoerd in het riksmål, dat tot dan enkel twee geslachten kende (gemeenschappelijk en onzijdig) zoals het Deens. Het betrof specifiek Noorse woorden. Buiten een aantal woorden waar de a-vorm verplicht werd, waren er nog een aantal, die men naar keuze vrouwelijk kon gebruiken of met het gemeenschappelijk lidwoord. Ook een aantal diftongen werden verplicht ingevoerd ter vervanging van monoftongen, bv. ei, au, øy. Voor het overige werd de spelling nog fonetischer gemaakt: stomme consonanten vielen weg (mand werd mann); slotconsonanten na korte klank werden verdubbeld (nat werd natt) enz. Ook het symbool å werd ngevoerd i.p.v. aa. In het landsmål werden ook wijzigingen aangebracht maar veel minder: het symbool å, een deel nevenvormen enz.

Deze spellingwijziging was dus wel heel radicaal. Vooral opvallend is het verschillend uitgangspunt: « de werkelijke gesproken taal van het volk ». In 1907 was het nog de beschaafde gesproken taal der steden (voor het riksmål). Deze evolutie is zeker te wijten aan de sterke nationale en sociale stroming uit die jaren. Vandaar dat de staat in zijn regelende tussenkomst dan ook het volkse meer gewicht toekende. Wegens haar radicaal karakter, dat uitsluitend het riksmål trof, ontlokte deze wijziging harde kritiek en tegenkanting. In het parlement kwam ze er slechts door met één stem meerderheid. Maar juist het radicale ervan, dat afschrikte, en de grote keuzevrijheid die werd toegelaten, maakten dat de radicale vormen, die de toenadering tussen de twee talen moesten verwezenlijken, niet doordrongen. Men hield zich aan de conservatieve vormen. Toch bracht de keuzevrijheid veel verwarring en onzekerheid, voornamelijk in het onderwijs.

Er werd spoedig aangedrongen op een nieuwe wijziging. In 1934 werd een nieuwe commissie opgericht. Niettegenstaande de heftige reactie die het opzet van de wijzigingen uit 1917 voor een goed deel te niet deed, hield de regering vast aan haar politiek van toenadering. Daarom ook was de commissie eenzijdig samengesteld. De minister van onderwijs K. Liestøl was landsmålaanhanger. Het comité bestond op één na uit mensen van dezelfde opinie. Als opdracht ontving het te werken voor een toenadering in de spelling, de woordvormen en buigingsvormen « på norsk folkemåls grunn » (op basis van de Noorse volkstaal — cf de opdracht van het comité uit 1913). De tweede opdracht betrof een beperking van het aantal dubbelvormen. Hieruit merkt men duidelijk dat deze opdracht een voortzetting is van die van 1913. Maar tegelijk valt het op dat we hier eigenlijk niet meer kunnen

spreken van een spellingwijziging. Er is veel meer, het is een aanpassing van de taal geworden.

In 1938 kwam de nieuwe spellingregeling klaar. Ze trof weer hoofdzakelijk het riksmål. Het gebruik van het vrouwelijk lidwoord werd uitgebreid, het aantal tweeklanken werd vergroot. Weer was het een radicaal ingrijpen. Het aantal nevenvormen was echter niet verminderd, zeker niet in het riksmål. Er waren drie soorten voorzien: verplichte vormen, nevenvormen die naar keuze kunnen gebruikt worden in de scholen, nevenvormen die in de scholen niet aanbevolen maar geduld worden. Op basis daarvan zou een leerboekspelling opgesteld worden. Het kwam niet zover. De opstellers van schoolboeken gingen op hun eigen voorkeur af en spelden radicaal of gematigd naar gelang ze meer of minder beroep deden op de gemeenschappelijke vormen der beide talen. De verwarring en de onzekerheid in het onderwijs bleef dus bestaan.

Wegens het radicale karakter van de wijziging ontstond weer een heftig misnoegen en sterke reactie, vooral van de zijde der riksmålaanhangers. De reden ervan was dat het gebruik werd aangemoedigd van leerboeken die de staatsopvatting over de toenadering dienden en de radicale vormen gebruikten. De nieuwe aanpassingen werden pas in 1939 van kracht en de oorlog legde de twisten stil. De regering Quisling voerde weer een nieuwe spelling door in 1941. Ze was veel gematigder en kwam tegemoet aan de heftige kritiek. Maar ze werd practisch algemeen geboycot in de scholen, die zich meestal hielden aan de opvattingen van voor 1938. De verwarring verhoogde daardoor in niet geringe mate.

Na de bevrijding werd de spelling 1938 weer volledig van kracht. In de geest van de nationale verzoening die er toen heerste, meende men wel een modus vivendi te kunnen vinden op basis van de wijzigingen van 1938. De regering hervatte haar radicale politiek van voor de oorlog en spoedig groeide het verzet weer zeer sterk. Het bereikte zijn hoogtepunt toen de regering het voor-nemen te kennen gaf een soort vaste taalacademie op te richten. De aanleiding daartoe was het heropnemen der pogingen om een schoolboekspelling vast te leggen, die een eind zou kunnen stellen aan de al te grote vrijheid bij de keuze van de verschillende vormen. Daarop werd van pedagogische zijde sterk aangedrongen. De landsmålaanhangers drongen tegelijk sterk aan op het verderzetten van de vernoorsing van het riksmål. Wilde men daar iets mee bereiken, dan moest daarmee noodzakelijk op school begonnen worden. Een pedagogische commissie werd in 1948

belast met het opstellen van een leerboekspelling en tegelijk begon het ministerie onderhandelingen over de oprichting van een bestendig orgaan, dat als zijn raadgever zou kunnen optreden in taalaangelegenheden. In 1949 won het het advies in van een beperkt comité, dat zich in gunstige zin uitsprak en een ontwerp indiende van een wetsvoorstel. Het was echter niet éénstemmig. Eén der leden onthield zich en motiveerde die houding uitvoerig. In 1950 diende het ministerie een wetsvoorstel in, dat het ontwerp op alle belangrijke punten volgde. In december 1951 werd het goedgekeurd in het parlement.

De heftige reactie was reeds begonnen toen er sprake was van een nieuwe leerboekspelling. Ze werd nog scherper toen de opdracht van het beperkt comité bekend werd. Langs riksmål-zijde zag men er een poging in om de officiële taalpolitiek te bestendigen door het creëren van een vereniging die tot taak zou hebben een nieuwe gemeenschappelijke taal tot stand te brengen. Deze opvatting werd veroorzaakt door de eenzijdige samenstelling van het comité: vijf tegen twee in het voordeel van het landsmål. Wel vertegenwoordigden de landsmålaanhangers niet de meest conservatieve opvattingen, maar toch gaven ze in hun verslag duidelijk uiting aan een toenaderingsgedachte, die een radicale stap verwacht van het riksmål en een kleine tegemoetkoming van het landsmål. Het ene lid dat zich onthield, sprak duidelijk als haar mening uit dat de toenadering moest komen van het riksmål en dat de opdracht van de nieuwe academie dus moest luiden: vernooien van het riksmål. Zij beriep zich op de vaststelling dat het landsmål steeds heeft gesteund « op de Noorse volkstaal », het riksmål niet en dat in de geest van de opdracht dus enkel van het riksmål een tegemoetkoming moest gevraagd worden.

Eind 1951 bereikte het verzet zijn hoogtepunt. « Riksmålsforbundet », de strijdorganisatie ter verdediging van het riksmål, had in 1949 protestbetogingen op touw gezet, die ze noemde « Foreldreaksjonen mot samnorsk » (Actie der ouders tegen gemeenschappelijk Noors). Ze breidden zich uit over het hele land en leidden tot een referendum tegen het in voege stellen van een leerboekspelling, die de keuze tussen gematigde en radicale vormen zou uitschakelen. Ook « Norsk Mållag », de strijdorganisatie der landsmålaanhangers, verzette zich herhaaldelijk tegen het « samnorsk ».

De wet werd gestemd en de « språknemnd » trad in werking. Hij bestaat uit 30 vertegenwoordigers. Zijn taak is uitsluitend raadgevend, maar krachtens de eerste paragraaf van de wet hebben de leden zich verbonden steeds te ijveren voor toenadering.

Wanneer men de jaarverslagen leest, merkt men dadelijk dat de activiteiten helemaal niet spectaculair zijn. Er wordt links en rechts raad verstrekt, schoolboeken worden nagekeken, er wordt een archief aangelegd enz. Twee punten verdienen de speciale aandacht: de schoolboekspelling en de contacten met de andere Scandinavische landen. De beide secretarissen (één voor elke taal) leggen documentatie aan over alle moeilijkheden, die kunnen oprijzen bij schoolgebruik. Hieruit moet mettertijd een nieuwe regeling voor schoolgebruik groeien. Die is echter nog niet klaar gekomen. Men verwacht dat het nog minstens een jaar zal duren voor ze klaar komt. De internationale contacten schijnen wel de belangrijkste winst te betekenen voor de taalontwikkeling. In 1954 werd een « Nordisk språkmøte » gehouden te Oslo, in 1955 te Stockholm en in 1956 komt Kopenhagen aan de beurt. Het ligt in de bedoeling zulke bijeenkomsten jaarlijks te houden. Vertegenwoordigers der taalacademiën der 3 Scandinavische landen en Finland komen dan samen en discussiëren onderlinge toenaderingsproblemen: de technische terminologie, spelling van vreemde woorden, opnemen van nieuwe woorden enz. Uit deze activiteit blijkt dat de toenaderingsgedachte verruimd werd tot heel Scandinavië. De praktische resultaten ervan beperken zich voorlopig tot resoluties en enkele detailpunten (o.a. plaatsing van å laatst in het Deens alfabet, zoals in het Noors). De inter-scandinavische toenadering biedt nog ruime arbeidsmogelijkheden. Zo kan de taaleenheid, die in het noorden opmerkelijk groot is niet-tegenstaande alle verschillen, beter bewaard worden en zelfs versterkt.

Niettegenstaande de « Norsk språknemnd » tot hertoe niet heeft ingegrepen in de Noorse taalevolutie, is de kritiek en het verzet niet verdwenen. Ze hebben zich langzamerhand gekristalliseerd tot een tegenstelling tussen vrije en geleide taalontwikkeling. De conservatieve vleugels der beide groepen willen van geen versmelting weten. Zij zien in de groei van een eenheidstaal een verbastering en eisen dan ook vrije ontwikkelingsmogelijkheden. De meest spectaculaire actie daarvoor voert het « Riksmålsforbund » dat zijn tijdschrift, « Ordet », noemt « Tidskrift for fri sprogutvikling ». Deze actie is niet zonder resultaten gebleven. Zo werd na 1951 in de schoolboeken veel meer gebruik gemaakt van gematigde vormen der spelling 1938. Een aantal schooldistricten ging ook over van het gebruik van nynorsk naar bokmål. De activiteit van de riksmålaanhangers is uitsluitend gericht tegen het samnorsk, dat ze afwijzen als een kunstmatige taal, hen door de landsmålaanhangers opgedrongen om het riksmål te verdringen.

Daartegenover staan dan de gematigde elementen, die bereid zijn tot toenadering. Ze willen een versmelting der twee talen aanvaarden. Opmerkelijk is dat de meeste aanhangers ervan tot de landsmålgroep behoren. Uit bepaalde artikels (o.a. « Ut av uføret » door Ola Bjørnevoll — Gula tidend 21-7-55) krijgt men de indruk dat ze een samnorsk als de enige redding van het landsmål beschouwen. Het is inderdaad zo dat het nynorsk achteruitgaat. Het is steeds de taal geweest van een kleine culturele minderheid. De overigen gebruiken het riksmål (soms dialectisch getint) of de volksdialecten [de meest recente onderwijsstatistieken (schooljaar 1953-54) wijzen een verhouding aan van 27 % nynorsk en 73 % bokmål]. Lange jaren onderwijs in nynorsk heeft niet kunnen verhinderen dat de stadstaal, het riksmål, in zijn dialectische vorm, de enige volkstaal is die veld wint. Dit is een natuurlijk gevolg van de overschakeling van landelijke naar stadscultuur, van landbouw naar industrie.

De grote moeilijkheid voor de oplossing van het probleem ligt dan ook in het feit dat de staatspolitiek in taalaangelegenheden in omgekeerde zin werkt van de natuurlijke taalevolutie: de stadsdialecten winnen veld, maar in de gemeenschappelijke taal wordt meer en meer beroep gedaan op landelijke elementen. Zoals de toestand nu is, ligt een oplossing niet voor de hand. Het probleem is zo complex dat geleide taalpolitiek meer schade kan aanrichten dan voordeel kan bijbrengen. Om dit te vermijden werd de « språknemnd » in het leven geroepen. Het zal zijn taak zijn de staatsinmenging binnen aanvaardbare perken te houden. Wat zeker geen kleine taak is.

Bibliografie

- « St(ortings)pr(o)p(osisjon) nr 1. Tillegg nr 3 (1950). Norsk Språknemnd ». Kyrkje- og Undervisningsdepartementet. Kap. 229.
- Årsmelding for Norsk språknemnd. 1953/54 en 1954/55.
- Frits MEYEN « Riksmålsforbundet und sein Kampf gegen das Landsmål » Oslo, 1932.
- D.A. SEIP « Omstridde spørsmål i norsk språkutvikling » Oslo, 1952.
- Trygve BULL « Skal vi alltid ha to språk i Norge ». Oslo, 1953.
- Det nordiske språkmøte i Oslo. 19-20 februar 1954. Foredrag og diskusjoner. Oslo, 1954.
- Alf HELLEVIK « Norsk Språknemnd og dei nærmeste arbeidsoppgåvene til nemnda ». Skien, 1954.